

Андріяшин В. І.,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
Карачун Л. В.
Інститут інноваційних технологій і змісту освіти

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ЗАСОБАМИ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

У статті розглядаються міжпредметні зв'язки як засіб забезпечення наступності, подаються вимоги до практичних занять.

Ключові слова: наступність, міжпредметні зв'язки, вимоги, компоненти, освіта.

Освіта – це система, що забезпечує відповідно до цілей суспільства передачу систематизованих знань, умінь і навичок його членам, має специфічні риси великої системи і наявність множини “входів” і “виходів”, різноманітність компонентів, ієрархічність структури, значні інформаційні потоки, багатоцільовий характер функціонування. Вивчення освіти як цілісної системи дозволяє виявити взаємозв'язки між основними компонентами, знайти замасковані резерви з удосконалення і оптимального планування її подальшого розвитку. Наприклад, дослідження таких важливих сторін обернених зв'язків між ступенями шкільної і професійної підготовки, як урахування вимог попереднього етапу навчання, перебудова навчально-виховного процесу на певному етапі з усуненням виявлених недоліків, координація педагогічних дій викладачів суміжних ступенів навчання тощо. Через “входи” системи освіти йдуть людські потоки, матеріальне, методичне, технічне забезпечення, а на “виході” суспільство отримує кваліфікованих фахівців, що перетворюють спеціальні знання в безпосередню виробничу діяльність.

Пов'язуючи одні компоненти з іншими, наступність обумовлює стійкість цілого, його системність і динаміку. Тому важливою категорією, що розкриває сутність і варіативність проявів наступності є категорія зв'язку. Зв'язок між об'єктами є наявним у тому випадку, коли одне слово (наступність) вживається по відношенню до кількох компонентів навчального процесу тут наступність охоплюється не вертикальним (минуле – теперішнє – майбутнє), а горизонтальним аспектом. Щоб підкреслити, що в процесі наступності здійснюється зв'язок між певними компонентами, вживається термін наступний зв'язок.

Універсальна форма зв'язку, коли між компонентами системи існує взаємний вплив або взаємодія обумовлюється наступним взаємозв'язком (між вчителями і учнями, між різноманітними дисциплінами навчального плану, між вчителями різних дисциплін). Доповнення до терміну “міжпредметні зв'язки” слова “наступні” означає, що в результаті взаємодії між предметами і їх складовими частинами відбувається процес розвитку, виникнення чогось якісно нового.

Ізольованість дисциплін, які входять в навчальний план певної спеціальності, не забезпечує наступності, а взаємозв'язок між ними приводить до дублювання деяких питань програм паралельних курсів або до відсутності в програмах деяких розділів спеціальних дисциплін.

Встановлення міжпредметних зв'язків в понятті студентів не проходить само собою, автоматично. Необхідне цілеспрямоване педагогічне керівництво цим важливим процесом. Таким чином, в основу розробки раціональної системи міжпредметних зв'язків курсів повинно бути перед усім правильна організація взаємодії суб'єктивної сторони навчання з об'єктивними умовами.

Отримані на попередніх етапах – знання не знаходять широкого використання на слідуєчих ступенях навчання, “заморожуються”; не в повному об’ємі вони вступають в “роботу” по вивченню загальнотехнічних дисциплін, набуття професійних навиків. Шляхом подолання вказаних розбіжностей можна підняти ефективність засвоєння загальнонаукових, загальнотехнічних і спеціальних дисциплін. Задача теорії і практики навчання полягає в тому, щоб розробити умови, які б максимально сприяли встановленню між предметних зв’язків вузівських курсів; систематизації знань і навиків, отриманих студентами з різних дисциплін; розвитку у них умінь комплексного використання знань, а саме:

- розробка якісної моделі спеціаліста, відповідає перспективі розвитку науково-технічного прогресу;
- удосконалення структури навчальних планів;
- тематичне і хронологічне погодження програм суміжних курсів;
- розробка форм, прийомів і методів здійснення зв’язків між суміжними предметами в процесі їх викладання.

Спеціально проведенні нами дослідження по вивченню передового досвіду показали, що міжпредметні зв’язки повинні мати певну дидактичну спрямованість, яка перед усім полягає в тому, щоб шляхом глибокого педагогічного аналізу змісту навчання студента певної спеціальності встановити, між якими дисциплінами або їх компонентами по тій спеціальності зв’язки являються найбільш явними і кардинальними.

В процесі розробки теоретичних основ здійснення міжпредметних зв’язків для умов середньої школи виникла, на наш погляд, правильна концепція, яка розвивалась М. Н. Скаткіним, А. Г. Калашніковим, С. Г. Шаповаленко, А. А. Шібановим, П. Р. Атутовим, Б. Ф. Райським, С. А. Шапорінським і ін. Згідно цієї концепції міжпредметні зв’язки повинні здійснюватися так, щоб ні один із предметів не попадав під вплив другого. Кожний із них, відчуючи вплив іншого, повинен зберігати самостійність і своєрідність, мати свою логічну систему. Але вона повинна бути зв’язана з послідовністю розкриття змісту в інших частинах навчання. Висновок: гнучка варіативність в принципі не може торкатися науково розробленої системи Теоретичних знань взаємопов’язаних курсів. Така система повинна мати відносну стабільність і підлягати змінам не із-за змінної методичної або організаційної кон’юнктури, а тільки в залежності від процесу розвитку теорії в самій науці. Але підбір тих чи інших факторів, на фоні яких іде виклад теоретично важливого матеріалу, допускає деякі варіації в інтересах міжпредметних зв’язків. Індуктивні і дедуктивні взаємовідносини, як головні компоненти з факторами, мають порівняно більший резерв гнучкості. При маніпуляції факторами однаково повинні задовольнятися інтереси організації взаємозв’язків складових частин навчання і інтереси розгортання головного компоненту змісту кожної дисципліни. В загальнотехнічних і спеціальних дисциплінах також можна бачити субординативні відносини між компонентами змісту. Ці предмети об’єднують загальні науково-технічні принципи сучасної техніки і технології, зв’язані з самим широким і ефективним їх використанням.

Виділення в змісті кожного навчального предмету компоненту, який знаходиться в субординативних відношеннях один з одним, гарантує встановлення випадкових або малозначущих зв’язків. Як правило, найбільш цінні взаємозв’язки між головними компонентами змісту складових частин навчання. Тому рішення поставлених задач потрібно починати із зондування якості контактів по лінії головних компонентів при різних допустимих варіантах внутрішньопредметних структур.

Самий бажаний результат встановлення взаємозв’язків по лінії головних компонентів такий, при якому ці зв’язки стали б супроводжуваними. Якщо створені умови роблять перепони до здійснення міжпредметних зв’язків, то розробка конкретних методів встановлення взаємозв’язків в значній мірі залежить від творчої ініціативи вчителів.

Вчителі кожної дисципліни продумують, як показати учням тісний зв'язок прочитаного їм курсу із іншим.

Для здійснення міжпредметних зв'язків кожний вчитель повинен бути добре ознайомлений не тільки з програмами суміжних курсів, але і з змістом і науковим рівнем викладеного в них матеріалу. Формою програмування міжпредметних зв'язків являється побудова методичних вузлів по взаємозв'язаних дисциплінах. Також висунення вимог, які, насамперед, він висуває до себе, а паралельно до учнів. Вимоги до практичного заняття поділяють на п'ять груп: дидактичні, методичні, психологічні, виховуючі, гігієнічні. Далі подаємо їх перелік із специфічними особливостями викладання трудового навчання (обслуговуюча праця).

I. Освітні (дидактичні) вимоги до практичного завдання:

1. Чітке визначення вчителем мети даного заняття, повідомлення її учням; додержання її в ході заняття. Ретельна підготовка до заняття, визначення часу на кожен елемент заняття.

2. Визначення оптимального змісту даного заняття (з розрахунком його кількісних критеріїв) відповідно до вимог програми та індивідуальних строків просування групи; прогнозування вчителем активізації учнів під час їхньої роботи.

3. Вибір раціональних методів, прийомів і засобів, які використовуватимуться на занятті. Застосування методів навчання відповідно до вимог методики. Визначення методичного насичення заняття.

II. Методичні вимоги до практичного заняття:

Застосування методичних прийомів для найгрунтовнішого засвоєння даного програмового матеріалу, в тому числі використання різних технічних засобів навчання.

Перехід від одного методичного елемента заняття до іншого. Поєднання групової роботи учнів з їхньою самостійною роботою. Застосування комбінованих форм заняття. Поступове ускладнення форм роботи з учнями в міру просування їх у знаннях і вміннях.

III. Психологічні вимоги:

З'ясування рівня знань кожного учня: умовний поділ академічної групи на сильну, середню і слабку мікрогрупи (без повідомлення про це учням). Добір мікро групових завдань і самостійна організація їхньої праці з метою просування середніх учнів, які навчаються "добре", до сильної ("відмінної") групи, а з слабкої ("задовільної") групи до середньої.

Вияв здібностей кожного учня і використання заняття для їхнього розвитку; постановка проблемних завдань по виконанню різних прийомів шиття або усунення деяких його дефектів.

IV. Виховні вимоги:

1. Стимулювання учнів до якнайсерйознішого ставлення до пізнання обслуговуючої праці шляхом зацікавлення їх, розкриття значення її для сучасної людини.

2. Відзначення заохочувальними засобами кожного просування в знаннях і вміннях тих, хто входить до середньої і слабкої груп.

3. Індивідуальні людські контакти зі учнями, знання і розуміння їхніх життєвих і навчальних обставин; причин і труднощів, які можуть бути в сім'ї, у відносинах з однокласниками. Поєднання розумної, об'єктивної вимогливості з чуйністю та непримиримістю до негативних проявів (невиконання завдань у визначений строк, лінощі та недбалість).

V. Гігієнічні вимоги:

1. Забезпечення певного напруження в розумових діях учнів на занятті, чергування їх з розрядкою і відпочинком.

2. Додержання правил техніки безпеки при користуванні гострими інструментами та електричними приладами.

3. Провітрювання класу під час малої перерви.

Зазначені вимоги є передумовою формування педагогічної майстерності викладача обслуговуючої праці, що відображають специфіку її викладання. Звичайно, педагогічна майстерність не обмежується виконанням цих вимог. Теорія поетапного формування розумових дій, специфічне втілення її у викладання обслуговуючої праці, діяльніший, диференційований та індивідуальний підходи є важливими чинниками успішної викладацької діяльності, наступності, поступового просування від шкільного курсу до вузівського.

За умов оптимальної організації навчальна система характеризується динамічною рівновагою зовнішніх і внутрішніх процесів головних компонентів. Залучення процесів коригування змісту навчальних дисциплін, залучення нових методів, форм і засобів навчання призводить до безперервної зміни системи, її динаміки.

Зв'язки компонентів навчального процесу в значній мірі визначаються координацією й субординацією між ними. Координація полягає в узгодженні компонентів навчального процесу один з одним, у взаємообумовленості цілей, функцій, форм і методів навчання. Субординація пов'язана з ієрархічною підпорядкованістю компонентів, визначає місце кожного з них у системі, характер зв'язків і підпорядкованості з суміжними компонентами. Системність повинна охоплювати всі аспекти фахової підготовки: організацію, функціонування й управління, для забезпечення її ефективності та якості. Ці теоретичні засади є основою для реалізації комплексної системи наступності професійної підготовки вчителя трудового навчання в системі безперервної професійної освіти, спрямованої на посилення інтегрованого характеру, цілісного процесу й результатів навчання. Ця система є множиною встановлення взаємозв'язків між послідовними етапами і ланками навчально-виховного процесу підготовки фахівців (вертикальний аспект наступності), а також координацією педагогічних дій і співпрацею компонентів навчальних закладів і підприємств у процесі підготовки молоді до фахової діяльності й продовження освіти на певному ступені підготовки. Для успішного функціонування системи необхідно забезпечити наступність усіх сторін навчально-виховного процесу, спрямованих на гармонійний розвиток особистості вчителя трудового навчання: світоглядного, естетичного, морального виховання, фізичного й розумового розвитку, фахової підготовки.

З вище зазначеного можна на даний етап рекомендувати для використання в школах такі підручники з трудового навчання:

1. Трудове навчання 5 клас : підручник / за ред. В. М. Мадзігона. – Освіта, 1996.
2. Трудове навчання 6 клас : підручник / за ред. В. М. Мадзігона. – Освіта, 1997.
3. Трудове навчання 7 клас : підручник / за ред. В. М. Мадзігона. – Освіта, 1996.
4. Громадське харчування 10-11 класи : посібник / А. Г. Осадча. – Освіта, 1992.
5. Основи деревообробки 10-11 класи : посібник / Й. М. Гушулей. – Освіта, 1996.
6. Токарна і фрезерна справа 10-11 класи : посібник / В. К. Сидоренко. – Віпол., 1996.
7. Технологія виготовлення швейних виробів 5-9 класи : посібник / Л. В. Климук. – Освіта, 1998.
8. Обробка тканини 10-11 класи : посібник / Л. В. Мельникова. – Освіта, 1993.
9. Основи техніки 8-9 класи : посібник / Й. М. Гушулей. – Освіта, 1995.
10. Рукоділья 5-9 класи : посібник / І. В. Воронецька. – ТАПП, 1998.

Використана література :

1. *Гушулей Й. М.* Теорія і практика загально технічної підготовки учнів у процесі трудового навчання : автореферат дис. ... д-ра педаг. наук : 13.00.02. – теорія та методика трудового навчання. – Київ, 2000. – 26 с.

2. Мадзигон В. М. Пути и средства усовершенствования преемственности в трудовом обучении учащихся общеобразовательной школы и ПТУ : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. – К., 1975. – 203 с.
3. Михайлова О. Ю. Наступність трудового навчання та професійної підготовки // Актуальні проблеми трудової і професійної підготовки молоді : матер. наук-практ. конфер. – Вінниця : ВДНІ, 1996. – Вип. 2. – С. 62-63.
4. Михайлова О. Ю. Наступність трудового навчання і професійної підготовки учнів шкіл і ПТУ // Трудове і професійне навчання: проблеми, пошуки, перспективи : матер. міжнародн. наук.-практ. конфер. – Вінниця : МО України, АПН України, В ДІЛ., 1994. – Ч. 1. – С. 57-59.
5. Мороз А. Г. Пути обеспечения преемственности в самостоятельной учебной работе учащихся средней общеобразовательной школы и студентов вуза (на материале школ и вузов УССР) : автореферат дис. ... канд. пед. наук / Киевский гос. ун-т. – Киев, 1972. – 24 с.
6. Пінаєва О. Ю. Наступність у змісті трудового навчання в школі та професійної підготовки в ПТУ швейного профілю : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. – Вінниця, 2000. – 204 с.
7. Положення про організацію навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах / Вища освіта в Україні – нормативно-правовезабезпечення / за ред. А. П. Зайця, В. С. Журавського. – К. : Форум, 2003. – 1019 с. – С. 232-249.
8. Терещук Г. В. Диференційовані завдання як засіб індивідуального підходу до учнів / Трудова підготовка в закладах освіти. – 1998. – № 4. – С. 7-12.
9. Цвілик С. Д. Наступність графічної підготовки вчителя трудового навчання в контексті сучасної педагогічної технології // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 3. – С. 33-37.

Андрияшин В. И., Карачун Л. В. Обеспечение последовательности средствами межпредметных связей.

В статье рассматриваются межпредметные связи как средство обеспечения последовательности, подаются требования к практическим занятиям.

Ключевые слова: последовательность, межпредметные связи, требования, компоненты, образование.

Andriyashin V. I., Karachun L. V. Providing of sequence facilities of intersubject connections.

Intersubject connections as backer-up of sequence are examined in the article, requirements are given to practical employments.

Keywords: sequence, intersubject connections, requirements, компоненты, education.

Белан Т. Г.
Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто педагогічну практику як одну з необхідних складових процесу становлення майбутнього вчителя технологій. Проаналізовано вплив педагогічної практики на підготовку майбутнього вчителя технологій.

Ключові слова: педагогічна практика, загальноосвітній заклад, практикант, учень, вчитель технологій, студент.

Педагогічна практика студентів – це спосіб вивчення навчально-виховного процесу на основі безпосередньої участі в ньому практикантів [1, с. 268].

Основною метою педагогічної практики у вищому навчальному закладі є: поглиблення і закріплення теоретичних знань з психолого-педагогічної і фахової методичної підготовки; безпосередня участь у підготовці і проведенні уроків різного типу з предмету із застосуванням різноманітних форм і методів навчання; виконання функцій